

Storgata 11
3510 Hønefoss
e-post geoforum@geoforum.no

Hønefoss, 22. mai 2009

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
e-post postmottak@md.dep.no

Deres ref 200900459-5/MD

Alminnelig høring – forskrift om kart, stedfestet informasjon, kommunalt planregister og arealformål

GeoForum viser til brev fra Miljøverndepartementet datert 26. februar 2009, og vi sender med dette inn vår høringsuttalelse.

GeoForum er en bransjeorganisasjon med over 1 950 medlemmer fra hele landet, hovedsakelig ansatte i kommuner, statlige etater og private firmaer innen kart, og oppmåling og geografisk informasjon.

Kommentarer til spørsmål i høringsbrevet

Nasjonal arealplan-ID

Dagens SOSI og forskrift til plan- og bygningsloven (pbl) § 5 benytter begrepet PLANID. Dette er kun en nøkkelidentifikasjon (tilsvarende som ”saksnummer”, ”byggningsnummer” etc.), og inneholder i seg selv ingen egenskaper. I SOSI og i de typer planarkiv/planregistre som tilbys i dag er plannavn, plantype, planstatus, etc. egenskaper som er knyttet til PLANID, og selve nøkkelverdien kan også legges inn i andre systemer (for eksempel Sak/Arkiv) for å kople opplysninger. For kommuner som har etablert planforvaltningsløsninger basert på de føringer som ligger i SOSI og forskrift til pbl § 5 er det antagelig i praksis umulig å gå over til en nasjonal planident som primærnøkkel.

Behovet for en nasjonal arealplan-ID oppstår imidlertid ved sammenstilling og bruk av data (på Internett). En nasjonal arealplan-ID bør derfor defineres i SOSI produktspesifikasjon som et SOSI-element bestående av kommunenummer og PLANID, og med krav om at denne skal etableres ved all eksport av data (det er i dag krav om både PLANID og kommunenummer på alle objekter i en planbase, så det er kun snakk om en enkel teknisk løsning).

Arealplan-ID bør derfor defineres slik:

en unik identifikasjon for den enkelte plan innen en kommune, som sammen med kommunenummer gir en unik landsdekkende identifikasjon, jf. "SOSI produktspesifikasjon for digitalt planregister og arealplan"

Det er i høringsbrevet presisert at identifikasjonen er knyttet til planen og ikke plankartet som tidligere. Planområder som har hovedfokus på anlegg av vei eller jernbane har gjerne en slik utstrekning at man velger å dele opp presentasjonen av disse i flere plankart (kan gjelde både kommunedelplaner og reguleringsplaner), men det er fortsatt samme planområde, samme PLANID, samme plantype og plannavn, men ulike dokumentnummer.

Tilsvarende vil en kommuneplan også være ett planområde og ett datasett, enten man velger å vise alt i samme målestokk på samme plankart, eller man viser noen tydeligere utsnitt på samme kartet. Dersom det ikke er plass til utsnittene på "hovedkartet" kan disse vises på et "tilleggskart". Forskjellen er at kommunestyret i sistnevnte tilfelle får seg forelagt en plan bestående av to plankart (to dokumentnummer) fra Sak/Arkivsystemet, mens det i det første tilfelle kun er produsert ett dokument. Det er imidlertid hele tiden samme planområde med samme datasett og samme innhold, og det er dette som benyttes ved oppdatering av kartløsning på Internett. Det blir derfor feil å tildele egen arealplan-ID for hvert utsnitt eller plankart.

Løpenummer for planendringer?

Det er noe uklart hva som egentlig menes med løpenummer for planendringer. Det angis to alternativer, hvorav det ene er å beholde planens identifikasjon. Det andre er beskrevet som en "ny" planidentifikasjon som også inneholder bindestrek og løpenummer. En slik løsning gir ingen knytning til den opprinnelige plan fordi planidentene da er forskjellige. Dersom det er behov for å nummerere endringer må dette i så fall skje som separate løpenummer knyttet til planidenten som en relasjon i selve registeret. *Det sentrale må imidlertid være å registrere saksnummer med behandlingsdata og dokumenter slik at disse er knyttet til den eller de planer som omfattes av endringen.*

Elektronisk signatur

For de av kommunene som har tatt i bruk elektronisk Sak/Arkivssystem vil det være dette som er "kilden" til alle saker og dokumenter, det vil si at det er det systemet som inneholder originaldokumentet, og planarkivet vil inneholde en kopi. En eventuell elektronisk signatur bør baseres på den løsning som kommunen velger for autentisering i Sak/Arkivsystemet. Rutinene knyttet til dokumentregistrering i Sak/Arkivsystemer, herunder unike dokumentnummer med versjonshåndtering, burde være tilstrekkelig når det gjelder plankart.

Regulering i flere høydenivåer

Dagens planveileder inneholder flere eksempler på planframstilling med formål i flere nivåer, og utkastet til SOSI produktspesifikasjon for planer etter dagens lov angir hvordan disse dataene skal organiseres. Det bør være tilstrekkelig å vise slike eksempler i ny veileder, samt å videreføre dataorganiseringen i ny produktspesifikasjon. Det forutsettes imidlertid at man er

konsekvent, slik at arealformålsbetegnelsen ikke i seg selv inneholder et vertikalnivå. Av det materialet som er publisert fra arbeidet med presentasjonsregler er for eksempel parkeringsanlegg og parkeringsanlegg under bakken tatt inn som hver sine arealformål, som da blir feil.

SOSI produktspesifikasjon for digitalt planregister og arealplan

Tidligere produktspesifikasjoner har i hovedsak dreiet seg om datamodell, kodeverk mv, og i liten grad presentasjon. Presentasjonsregler har tidligere vært oppfattet som en naturlig del av MDs veiledningsmateriale. Det virker noe spesielt at presentasjonsreglene nå skal fremgå av SOSI, mens deler av kodeverket faktisk ”fastsettes” i forskriften. Forskriften bør begrense seg til det som følger av lovteksten, nemlig å fastsette underformålene, og overlate alt kodeverk til SOSI.

Utforming av planer som skal fremmes i henhold til ny lov

Det vil ikke være mulig å produsere plankart med innhold etter ny lov før det foreligger programvare for planproduksjon basert på ny datamodell med nytt kodeverk for SOSI Plan. Så lenge den endelige spesifisering av denne datamodellen kanskje ikke foreligger før i juni blir det svært vanskelig å få ferdig programvare og installert hos kommunene innen 1. juli 2009. Det må også foreligge tegneregler basert på en endelig spesifisering vedrørende bruk av farger, symboler og skraverer.

Det bør derfor innføres en overgangsbestemmelse hvor det åpnes for at nye planer kan ha et innhold etter gjeldende lov en viss tid framover.

For kommuner som har basert sin virksomhet på et kontinuerlig vedlikeholdt ”planregister” på Internett som grunnlag for all planinformasjon for saksbehandlere og publikum, vil det i tillegg være behov for ny programvare for vedlikehold, plananalyser mv.

Kommentarer til Forslag til forskrift

Endringer er uthevet, kommentarer er i kursiv.

§ 2 Definisjoner

c) plandata: geodata i plankart som er gjenstand...

Kommentar:

Henger bedre sammen med definisjonen av basiskart.

f) planarkiv: et kommunalt arkiv som inneholder alle endelige vedtatte arealplaner **og planer under arbeid som er lagt ut til offentlig høring.**

Kommentar:

Generelt bør forskriften gjennomgås kritisk til en del begrepsbruk og samordne begrepene; basiskart, kartgrunnlag, offentlig kartgrunnlag, bakgrunnskart og geodata. Dette oppfattes ofte som samme begrep og det bør gjøres et valg eller definere ønskede forskjeller. Det henvises for øvrig til definisjoner utarbeidet av Geovekst-forum.

§ 4 Arkivering av årsversjoner

Tillegg:

Kommunen skal sikre at databasen for det offentlige kartgrunnlaget og planarkivet, innehar historiske egenskaper som kan gjenskape den aktuelle situasjon på en valgt dato.

Kommentar:

Arkivering av årsversjoner, både normalt kartformat og som kartbladvis Pdf-filer, vil skape behov for enorme datalagre og ikke ta opp i seg endringer som blir endret innenfor et kalenderår. Dersom det velges å lagre årsversjoner som foreslått, bør dette bli et regime som staten administrerer og bekoster.

For å dekke forslaget om historiske databaseegenskaper, må programvareleverandørene få noe overgangstid.

§ 5 Etablering og tilgang til det offentlige kartgrunnlaget

Annet ledd endres til:

Digitalt kartgrunnlag skal følge **nasjonale fastsatte standarder.**

Kommentar:

De kvalitetsklasser som er valgt for kommunene fremkommer for de fleste kommuner i kommunens geodataplan eller fylkesgeodataplan.

I merknadene til første ledd, bør siste setning i andre avsnitt endres til:

Disse kartdatabasene, som i de fleste kommuner er etablert gjennom Geovekst-samarbeidet, er en sentral del av datagrunnlaget i Norge digitalt.

§ 8 Krav til kartlegging

Forslag til forenklet tekst:

Geodata avlevert etter bestemmelsene i § 7 skal være utarbeidet **i henhold til nasjonale kartformater og georeferert til det nasjonale geodetiske grunnlaget, EUREF89.**

Kommentar:

Det er viktig at private aktører får et krav om både kartformat (nå SOSI) og geodetisk grunnlag, for at kvaliteten i dataene bibeholdes og kan brukes direkte sammen kommunens øvrige digitale geodata. Det er bl.a. viktig for å kunne nytte mottatte plandata til stikningsberegninger.

§ 9 Krav til arealplan og plankart, kodeverk, nasjonal arealplan-ID mv.

Kommentar:

Paragrafens annet ledd må omskrives slik at vedleggene ikke blir en del av forskriften, men kan endres dynamisk etter egengodkjenning av departementet. Hvis ikke vil nye koder bli konstruert og standardisering mellom alle kommuner ikke fungere.

Fjerde ledd, siste setning:

Plankart skal skille mellom **plandata** og basiskart.

§ 10 Krav til digital arealplan

I merknadene til denne paragrafen anbefales at setningen om mulighet for levering av plandata på DAK-format, strykes.

§ 12 Etablering, innhold m.v.

Tillegg (her foreslått som bokstav f):

f) Kunngjøringsdato jf. plan- og bygningsloven § 27-2, eller bekjentgjøring av vedtak jf. plan- og bygningsloven § 28-1, eller kunngjøring jf. plan- og bygningsloven § 27-2.

Opprinnelig f) må endres til g).

I kommentarene til femte ledd, tredje avsnitt skal det stå: Norge digitalt.

§ 13 Innsyn og utlevering av data fra digitalt planregister

Både i forskriften og kommentarene står det ”frå” i overskriften, skal være ”fra”.

Kommentarer til Vedlegg I – Arealformål

Reguleringsplan

Det er behov for å definere begrep, særlig innføring av nye formål og endringer som blir gjort i forhold til gjeldende normer/veiledning.

Eks. ”kjøpesenter”, ”forretninger”, ”næringsvirksomhet”. Veiledningsmaterieell må beskrive nye begreper og forklare i hvilke tilfeller de enkelte formål og hensynssoner skal benyttes.

Det er svært mange valg av formål og hensynssoner. Det er stor sannsynlighet for at saksbehandlere vil velge ulike formål/hensynssoner for en og samme plan. Dette kan gi muligens ulike juridiske betydninger og konsekvenser man må være klar over.

Flere av arealformålene har tilsynelatende karakter av å være mer hensynssone enn arealbruksformål. Eks. jordvern, særlige landskapshensyn, vern av kulturmiljø eller kulturminner, strandsone.

Forslaget inneholder en betydelig detaljering av formål. Når noen snevre formål slipper gjennom, vil mange stille spørsmål til hvorfor ikke andre formål er blitt skilt ut. Det må ikke bli for detaljert slik at man må endre planer unødvendig. Det må være en god begrunnelse knyttet de enkelte formål. Eks. hvorfor alpinanlegg, men ikke hoppanlegg?

Det bør gis egne koder til de mest vanlige kombinasjonsformål av hensyn til muligheten for å utøve analyse/statistikk, og gis egne presentasjoner av hensyn til lesbarhet. Planene må være tydelige, intuitive, forståelige og lesbare. F.eks. vil bolig/kontor bli helt ugjenkjennelig med kun en generell presentasjon for kombinasjonsformål under bebyggelse og anlegg.

Det må gå klart fram hva som er formål på land og formål på vann/sjø. Er f.eks. ”naust” en del av sjø? Naust oppfattes vel så mye som bebyggelse på land.

Til formålet ”tjenesteyting” eller ”boligbebyggelse” bør en vurdere å ha med underformål ”boliger med service” (ev. ”omsorgsboliger”). Alternativt bør det være kombinasjonsformål – ”bolig/institusjon”. Dette for å sikre at bebyggelsen ikke blir seksjonert og omsatt fritt som vanlige boliger.

Det er uklart hva forskjellen er mellom ”Naturformål” og ”Naturvern” under LNFR. ”Naturområde” finnes også under flere hovedformål. Det kan gjøre det vanskelig å skille dem fra hverandre. Veileder må klargjøre begrepet ”naturområde” til de ulike hovedformål.

”Regattabane” er eget formål. Hvorfor ikke andre anlegg for idrett og sport i sjø? F.eks. sjøfly, surfing, seiling – øvelsesbaner, men også lek/idrett/(sjø)sport e.l. som ikke nødvendigvis er knyttet opp til konkurranse slik f.eks. en regattabane er.

Til diskusjonen om selve kodene skal med, vil vi kun påstå at de neppe hører hjemme i en forskrift. Vi erfarer også at noen ønsker kodene gjengitt på plankartet. Etter vårt syn det dette en teknisk informasjon som er lite opplysende for brukere flest.

1. AREALFORMÅL OG UNDERFORMÅL I KOMMUNEPLANENS AREALDEL OG REGULERINGSPLANER

1.1. Bebyggelse og anlegg

Boligbebyggelse er underdelt som i dagens veileder. Dette fungerer bra og bør videreføres. Fritidsbebyggelse er underdelt på en måte vi oppfatter å være en riktig oppdatering til dagens planvirkelighet. Kategorien sentrumsformål antas å være for uspesifikk til bruk i reguleringsplaner (derimot svært relevant i kommuneplanens arealdel). I reguleringsplaner bør denne kategorien kunne underdeles med en meny av kombinerte formål. Vi mener her at det vil være hensiktsmessig å videreføre dagens kombinerte formål. Hvis ikke, tror vi koden 1800 (kombinert bebyggelse og anleggsformål) vil bli flittig brukt, og dette kan vanskeliggjøre f eks analyse- og rapporteringsoppgaver.

Som forskriften viser, er loven ikke helt enkel når det gjelder kategorier av næring. Her skilles det på kjøpesenter, forretning, åtte kategorier næringsvirksomhet, kommersielle fritidsformål samt råstoffutvinning. Vi vil påstå at denne menyen kan bli krevende å følge i praksis, og at vi sannsynligvis får et behov for ulike kombinasjoner (ref over om sentrumsformål).

Kategorien idrettsanlegg er underdelt på en litt vilkårlig måte, men en videre oppstilling vil trolig fortsatt bli vilkårlig. Sekkeposten 1490 antas å være grei.

Andre typer bebyggelse og anlegg kan på kommuneplannivå ha behov for en påtegning av type, men det er løsbart. For reguleringsformål ser underdelingen grei ut.

Loven er ikke tydelig på to behov som er regelmessig brukt, nemlig regulering i rekkefølge og midlertidig regulering. Dette er særlig relevant ved større anlegg, hvor f eks et riggområde reguleres med angivelse av etterbruk (f eks tilbakeføring til landbruk eller et varig byggeformål) og et anleggsbelte reguleres som midlertidig tilgjengelig til dette formålet.

(Dagens lov har en eksplisitt hjemmel til å regulere i rekkefølge, og det er utvikla en praksis på anleggsbelter.) Vi antar at dette behovet kan løses gjennom en kombinasjon av kode 1900 og bestemmelser.

1.2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur

Under kategorien veg savner vi fortau alene. Gate med fortau (2012) er relevant, men i tillegg er det altså behov for kun å markere fortau. For større veganlegg vil kategorien ”annen veggrunn” dekke skråning og fylling. En tilsvarende kategori er nødvendig under bane. Under havn bør det presiseres at dette dreier seg om landdelen (vanddelen er 6200-serien). For øvrig bør det vurderes en kategori ”annet havneareal”. Vedr kollektivknutepunkt viser vi til ovenstående om kombinerte formål, da kollektivterminaler osv ofte kombineres med ulike typer næring.

1.3. Grønnstruktur

Underformålet grønnstruktur står ikke i loven og bør utgå (framgår av hovedformålet, dersom en ikke vil spesifisere). Som underformål tror vi dessuten dette kan vise seg krevende å bruke i reguleringsplaner, da det er relativt lite spesifikt. Vi ser videre et krevende grensesnitt mellom land- og vanddelen av et friområde ved vann (3041 vs 6770). Her får praksis og veiledning bidra til å finne en standard. Dvs. at kodeverket er greit nok.

1.4. Forsvaret

Her ser kategoriene ut til å gå noe i hverandre; ”Forsvaret” (4001), ”ulike typer militære formål” ((4010) og ”kombinerte militærformål” (4800) er vanskelig å skille. De prinsipielt viktige skillene er område for bebyggelse (forlegning/leir; føy også til verksted mm) og øvingsområder med tilhørende anlegg. En tredje kategori kan være enten type 4010 eller 4800 (helst førstnevnte). Kategorien kombinerte formål (4900) kan være fornuftig, selv om vi ikke har opplevd den i praksis. I tre reguleringsplaner for skyte- og øvingsfelt har vi skilt på ulike grader av bruksintensitet og -type. Vi antar at dette kan løses med bestemmelser til delområder med kode 4020 (dvs. at det ikke er behov for videre underdeling/spesifisering – antallet planer er jo også lite).

1.5. LNFR

LNFR må være tilgjengelig også i reguleringsplaner (ref. lovteksten ”... *samlet eller hver for seg*”).

Underformålet ”særlige landskapshensyn” er som ordlyden tilsier et hensyn, men må vel tas med da det er angitt i loven.

1.6. Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone

Hjemmelen til å regulere landarealer langs sjø og vassdrag kan gi et uklart grensesnitt mot arealkategoriene grønnstruktur og LNFR, men her får vi finne fornuftige løsninger gjennom praksis. Tilgjengelige underformål/koder virker fornuftige.

Kommentarer til Vedlegg II – Hensynssoner

De ulike hovedgruppene av hensynssoner bør ha hver sin skraver. Skraverer som i dag benyttes for de ulike formål som har karakter som ”hensynssoner”, bør benyttes på dagens formål som videreføres som hensynssoner.

Midlertidig anleggsområder

Det er uklart om dagens formål ”midlertidig trafikkområde” (kode 992) blir videreført. Valg av løsning for konstruksjon og presentasjon av ”anleggsområder” i reguleringsplan vil ha avgjørende betydning for å kunne opprettholde god informasjon på plankart og i kartløsninger på Internett, samt å kunne vedlikeholde forvaltningsdatabasen på effektiv måte. Man er helt avhengig av å kartfeste slike områders utstrekning, som grunnlag for at det skal kunne erverves/eksproprieres en rett til bruk av arealet kun i anleggsperioden. Det er altså snakk om en midlertidig rådighetsinnskrenkning.

Dersom det ikke er mulig å ha en hensynssone for slike anleggsområder må det vurderes å innføre egen objekttype (lag) for slike midlertidige arealformål, slik at dette kan vises og håndteres teknisk på tilsvarende måte som for midlertidige trafikkområder i dag.

Eksempler på tilfeller der det er aktuelt med midlertidig anleggsområder:

- Anleggsbelter knyttet til samferdselsanlegg, f.eks. langs vei og jernbane
- Riggområder
- Større fyllinger eller masseuttak, før permanent arealformål tas i bruk

Skytebane

”Skytebane” (360) vil kunne oppfattes som arealformål. ”Skytebane” er også oppført som arealformål (1470). For eksempel oppfattes skiskytebane å være idrettsanlegg, og ikke hensynssone. Sikkerhetssone, som hensynssone, for skyteaktivitetene kan i tilfellet komme i tillegg på hele eller deler av selve arealformålet og evt. tilstøtende andre arealformål.

Grønnstruktur- og bevaringssone

Grønnstruktur- og bevaringssone bør deles i to. I mange tilfeller ønskes det hensynssone som kun berører bevaring av verneverdig bebyggelse. Da blir det ikke riktig å ha med grønnstruktur, særlig i bybebyggelse.

2. HENSYNSSONER

2.1. Generelt

I vedlegg II er det ikke skilt på kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner. Vi ser at enkelte kategorier er uaktuelle for enten den ene eller den andre plantypen, men her får praksis bidra til å gi momenter til en forskriftsrevisjon. Ettersom virkemiddelet er nytt, er det vanskelig å tenke ut alle relevante situasjoner.

2.2. Sikrings-, støy og faresone

Vi har ingen spesielle kommentarer til inndelingen her. Vi antar at gruppene ”andre” vil berge oss i praksis.

2.3. LNFR-soner

Vi har ingen kommentarer til kategoriene, men vi ser for oss en krevende planpraksis med disse hensynssonene i reguleringsplaner.

2.4. Båndlegging

Det synes uklart hvordan enkeltkulturminner som skal bevares, skal håndteres i reguleringsplaner. Kulturmiljøer går under LNFR-sonen (kode 640), og det er greit.

2.5. Øvrige soner

Ingen kommentarer.

Kommentarer til SOSI produktspesifikasjon – Presentasjonsregler

Utgangspunktet må være å benytte samme fargebruk som dagens, fordi planer etter gjeldende og ny lov skal forvaltes side om side.

Dersom ikke de mest vanlige kombinasjonsformål får sin egen kode og egne presentasjonsregler, vil de fleste byer og tettsteder fremstå med én generell farge. Det gir lite lesbart og intuitiv oversikt over planstatus.

Det anbefales at minst de to fargemetninger i kommuneplan også brukes på reguleringsplannivå. F.eks. ved gradering av henholdsvis boligbebyggelse og fritidsbebyggelse, hvor lys farge visualiserer lav utnyttelse, mens mørkere farge visualiserer høyere utnyttelse. (Her bør henholdsvis frittliggende, konsentrert og blokk ha hver sin metning). Idrettsanlegg på reguleringsplannivå bør bruke mørke farger på intensiv bruk og lyse farger på mindre intensiv bruk. Man kan stille spørsmål til om grønt egentlig passer til idrettsanlegg, som ofte i prinsippet er ren bebyggelse.

Det må gå klart frem hvor strandlinjen skal gå, dvs. hva som fremstilles som land og hva som fremstilles som vann/sjø. Hvis ikke vil det f.eks. være vanskelig å fremstille utfyllinger i sjø/vassdrag. Flere av arealformålene inneholder ”med tilhørende strandsone”. Slike formål vil være komplisert å fremstilles på plankart. Helst burde strandsone være hensynssone.

Hvordan areal som skal være offentlig formål eller fellesareal skal fremstilles på kart, er foreløpig ikke løst. I lovkommentarene står det bl.a. ”... *planframstillingen av slike [offentlige] formål må skje ved en kombinasjon av selve formålet og bestemmelse som angir det offentlige som eier.*” (s. 106). En løsning kan være å benytte samme prinsipper som man har hatt til nå for fellesareal, dvs. arealer som er bestemt skal være fellesareal får dagens skravur for fellesareal over det aktuelle arealformålet. Tilsvarende burde en annen skravur kunne bli benyttet for offentlige arealformål.

Hensynssoner

For kommuneplan bør nåværende hensynssoner være svart og framtidig rødt. Støy er uegnet til å vise sammen på plankart, og bør derfor være eget temakart. Fareområder bør ikke være rødt da områdene vil komme i konflikt med framtidig hensynssone.

3. TEGNEREGLER

3.1. Fargevalg

Vi konstaterer at det er mange til dels like farger, særlig i fiolettområdet. Det må vurderes hvor hensiktsmessig dette er. Vi registrerer også diskusjonen om nye kommuneplanformål skal være lyse eller mørke. Dette er kanskje en smakssak, men dersom hensikten er å henlede oppmerksomheten på det nye, bør en mørk tone vinne.

3.2. Skravur versus symbolbruk

Vi tror skravurbruken på hensynssoner kan gå ut over lesbarheten på kartene. Alternativt bør det vurderes en standard bokstav- og tallkoding innenfor polygoner med standard grenselinje. Vi viser her til svensk planpraksis (se Boverkets planveileder).

Vi ønsker departementet lykke til med det videre arbeidet med forskriften og står gjerne til tjeneste hvis det ønskes nærmere avklaringer rundt noen av våre kommentarer og innspill.

Vennlig hilsen

Karsten Lien
Daglig leder GeoForum